

Sofia Sokolova 

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi

Turystyka jako metoda demistyfikacji bezpośredniej

Streszczenie. W artykule zaprezentowano analizę koncepcji turystyki z punktu widzenia jej funkcji demistyfikacyjnej. Chociaż turystyka istnieje od dawna – rzeczywistość społeczeństwa, które cierpi z powodu agresywnych wojen informacyjnych, wymaga nowego skupienia się na turystyce jako możliwości zastosowania umiejętności krytycznego myślenia. Efektywnymi metodami uzasadniania bezpośredniego podczas podróży turystycznych są spostrzeganie, obserwacja i doświadczenie. Podczas wykonywania tych technik należy zachęcać turystów do stosowania formalnych metod logicznych, takich jak analiza, sprawdzanie, porównanie, wyjaśnianie, wnioskowanie oraz uogólnienie, które prowadzą do obalenia mitów i stereotypów związanych z miejscem turystycznym.

Słowa kluczowe: turystyka, demitologizacja, metoda uzasadniania, metoda naukowa

Wstęp

Jak zauważył J.N. Rosenau, w poprzednich stuleciach zasady stosunków międzynarodowych kreował „żołnierz” i „dyplomata” – natomiast teraz „turysta”¹.

W czasach społeczeństwa informacyjnego, a w szczególności w czasach „wojen informacyjnych” ważnym jest maksymalne wykorzystanie wszystkich możliwych środków wpływających na świadomość – w tym możliwości, które daje turystyka – nie tylko jednoczesne postrzeganie wzrokowe i słuchowe, ale i świadome, mimowolne opanowanie wiedzy o świecie rzeczywistym, oparte na myśleniu, emocjach i innych procesach, współdziałających z procesem percepcji.

Podczas „wojen informacyjnych” świat jest przesycony mitami i stereotypami mającymi na celu opanowanie umysłem społeczeństwa „zahipnotyzowanego”. W takich warunkach jednym z pierwszorzędnych celów pedagogicznych jest działalność demistyfikacyjna i praca nad kształtowaniem myślenia krytycznego i wprowadzania do codziennego stosowania metod logicznych.

Pod demistyfikacją społeczeństwa rozumiemy celowe i racjonalne działania skierowane w stronę podświadomości, w celu obalenia mitów i stereotypów. To odsłanianie na poziomie językowo-dyskursywnym, poza pozorną „prawdziwością” mitów i stereo-

¹ J.N. Rosenau: *The Study of Global Interdependence*, Frances Pinter, Londyn 1980, pp. 73–105.

 sofia.v.sokolova@gmail.com

typów, jest skierowane na ujawnianie zgodnych z rzeczywistością ugruntowań, co do omawianych faktów i charakterystyk.

Istnieje bowiem przekonanie, że mit żyje tak długo w świadomości społecznej, jak długo nie da się go publicznie podważyć w sposób na tyle spektakularny, by było to skutecznie. Również negatywny stereotyp może być skutecznie upowszechniany tak długo, jak długo nie nastąpi jego weryfikacja w praktyce społecznej².

Praktyka pokazuje, że najskuteczniejszym sposobem zwalczania mitów i stereotypów jest edukacja i socjalizacja – czyli przekazywanie pełnych informacji o obiektywnej rzeczywistości, szczególnie w zakresie rzeczywistości społecznej. Efektywną metodą takiego sposobu demistyfikacji jest turystyka.

Cel i metody badań

Celem opracowania było określenie turystyki jako metody demistyfikacji bezpośredniej. W artykule analizie pojęciowej poddano turystykę jako formę metody kontaktu. Stosowano metodę analizy funkcjonalnej w stosunku do scharakteryzowania rodzajów turystyki demistyfikacyjnej, metod uzasadniania bezpośredniego oraz specyfiki stosowania metod logiki formalnej podczas podróży turystycznych. Dokonano wnioskowania teoretycznego z własnych obserwacji poczynionych podczas organizacji i realizacji turystycznych projektów szkoleniowych.

Rodzaje turystyki demistyfikacyjnej

W działalności skoncentrowanej na demistyfikacji i destereotypizacji główne role należą do turystyki kulturowej, edukacyjnej i naukowej.

Turystyka kulturowa jest działalnością krajoznawczą w celu zapoznania się i rozumienia krajobrazów kulturowych, duchowych i materialnych zabytków, zlokalizowanych na danym obszarze³. W czasie tymczasowego wejścia turystów do nowego środowiska geograficznego i społeczno-kulturowego tworzy się ich światopogląd i wartości życiowe oraz rozszerza się kulturowy horyzont świadomości. Taka turystyka spełnia funkcje kulturowe, wychowawcze i edukacyjne⁴.

Turystyka kulturowa pełni ważną funkcję społeczną – może być skierowana na obalenie mitów i stereotypów istniejących w społeczeństwie turystów. Celem takiej turystyki jest zapoznanie się z wartościami kulturowymi i tradycjami miejscowości docelowej, co poszerza możliwości kulturowej interakcji społeczeństw i intensyfikacji komunikacji

² J. Jaskiernia: Rola mitów i stereotypów w procesie integracji europejskiej, [w:] Mity i stereotypy w polityce: Przeszłość i teraźniejszość, A. Kasińska-Metryka, Michał Gołoś (red.), Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, s. 108–109.

³ В.В. Кулік: Теоретичні основи культурного туризму, Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата, культурології: 26.00.01: теорія та історія культури, Сумферпол 2009, s. 5.

⁴ Е.В. Слободенюк: Туризм як чинник гуманізації відносин між народами. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата, філософських наук: 09.00.03: соціальна філософія та філософія історії, Кіјów, 2003, s. 6.

międzykulturowej. Działania z demistyfikacji należy organizować podczas kulturowo-poznawczych wyjazdów turystycznych z wykorzystaniem wszystkich możliwych zasobów nieprzedmiotowych: obyczajów, tradycji, obrzędów, folkloru itp.

Turystyka edukacyjna jest formą organizacji procesu pedagogicznego pod kierunkiem wykładowcy i ukierunkowaną na nauczanie studentów poza ośrodkiem dydaktycznym w celu obserwacji zjawisk i procesów poprzez bezpośrednie ich postrzeganie. Charakterystyka turystyki edukacyjnej to „kształtowanie umiejętności obserwacji otoczenia, stymulowanie rozwoju myślenia naukowego, wzbudzanie zainteresowania badanym materiałem”⁵.

Praktyka pokazuje, że dydaktyczne wyjazdy skierowane na obalenie mitów i stereotypów istniejących w społeczeństwie turystów mają następujące korzyści⁶:

- ułatwiają przezwycięzenie bariery psychologicznej,
- umożliwiają przyswojenie wiedzy dotyczącej realiów miejscowości docelowej poprzez bezpośredni kontakt,
- rozszerzają wiedzę o miejscowości docelowej zarówno w sposób werbalny, jak i wizualny,
- dają możliwość lepszego przyswajania obcej kultury w sytuacji komunikacji naturalnej.

Udział w wyjazdach edukacyjnych jest efektywnym narzędziem w instrumentarium demistyfikacji.

Turystyka naukowa jest podróżą turystyczną, która ma na celu badania naukowe, udział w projektach badawczych, wymianę wiedzy i doświadczeń w danej dziedzinie naukowej. Turystyka naukowa przewiduje uczestnictwo w konferencjach, kongresach, seminariach. Uczestnicy wyjazdów zaangażowani są w badania, prowadzą obserwacje⁷. Takie wyjazdy mają istotny efekt w obaleniu mitów i stereotypów istniejących w społeczeństwie turystów.

Doświadczenie praktyczne Autora w organizacji edukacyjnych i naukowych wyjazdów turystycznych potwierdza efektywność trzech mechanizmów realizacji kontaktu bezpośredniego z przedstawicielem grupy obcej. Należą do nich:

- przejście z międzygrupowego na międzyindywidualny poziom postrzegania społecznego⁸ – czyli dekategoriacja bądź personalizacja⁹, która prowadzi do postrzegania

⁵ Методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу під час проведення навчальних екскурсій та навчальної практики учнів загальноосвітніх навчальних закладів, Лист МОН nr 1/9-61 від 06.02.2008 року, Kijów.

⁶ S. Sokolova: Turystyka edukacyjna jako forma kontaktu z językiem i kulturą, [w:] Problemy rozwoju regionalnego i lokalnego w Polsce, K. Krzyżanowska, M. Roman (red.), Wydawnictwo Urzędu Miejskiego w Pułtusku, Pułtusk 2015, s. 116.

⁷ S. Sokolova: Turystyka naukowa jako specyficzna forma rynku spotkań biznesowych czy nowy rodzaj turystyki?, Turystyka i Rozwój Regionalny 2016, nr 6, 2016, s. 91–92.

⁸ H. Tajfel: Interindividual behaviour and intergroup behavior, [w:] Differentiation between social groups, H. Tajfel (red.), Academic Press, Londyn 1978.

⁹ M.B. Brewer, N. Miller: Beyond the contact hypothesis: Theoretical perspectives on desegregation, [w:] Groups in contact: The psychology of desegregation, M.B. Brewer, N. Miller (red.), Academic

innego nie jako anonimowego nosiciela cech grupy obcej, lecz jako człowieka pod wieloma względami podobnego do nas, co pozwala go rozumieć, reagować trafnie i pozytywnie na jego potrzeby, a także – jako afektywny skutek zgodności poznawczej – wytwarza pozytywne doświadczenie;

- uruchomienie procesu destrukcji stereotypu poprzez dostarczanie informacji z nim niezgodnych;
- generalizacja zainteresowania na całą grupę – jej historią, wartościami, zwyczajami, wytworami materialnymi i intelektualnymi – czyli zainteresowanie jej kulturą¹⁰.

Praktyka pokazuje, że osoby poddane mitom i stereotypom za pośrednictwem turystyki jakościowo rozszerzają swoją znajomość kultury i życia innego kraju. Najważniejsze jednakże jest to, że w trakcie wycieczek następuje kształtowanie się kontaktu emocjonalnego z krajem recepcyjnym, co powoduje najpierw pojawienie wątpliwości co do istniejących w świadomości osoby stereotypów i mitów, a potem ponowne (lub chociaż częściowe) ich zniekształcanie.

Turystyka jako realizacja metody kontaktu

W działalności demistyfikacyjnej bardzo ważnym jest stosowanie metody kontaktu jako sposobu redukcji uprzedzeń, co pozwala na stosowanie metod uzasadniania bezpośredniego. W tym przypadku osobne miejsce zajmuje turystyka jako forma demistyfikacji bezpośredniej. Hipoteza kontaktu zakłada, iż głównym warunkiem zmiany lub modyfikacji mitów i stereotypów jest kontakt z przedstawicielami grup nimi objętych.

Rekomendacja kontaktu międzygrupowego jako sposobu redukcji uprzedzeń sformułowana została w ramach ruchu Human Relations po zakończeniu II wojny światowej¹¹. Metoda polega na tym, że kontakt z przedstawicielami grupy obcej przekonuje, że inni są takimi ludźmi jak my, odróżniające ich elementy społeczno-kulturowe nie stanowią dla nas zagrożenia, a niektóre z nich mogłyby mieć większą wartość przystosowawczą także dla naszej grupy¹².

Kontakt w trakcie wyjazdu turystycznego stanowi sposób rozbudowywania nazbyt prostych kategorii poznawczych i neutralizacji negatywnych emocji skojarzonych z określoną kategorią poznawczą.

Zmiana dokonująca się w obrębie mitów i stereotypów uzależniona jest od rodzaju kontaktu¹³:

- kontakt wymuszony powoduje niewielkie zmiany,

Press, Orlando 1984.

¹⁰ M. Cielecki: Nieskuteczność redukcji uprzedzeń poprzez personalizację grupy obcej: przypadek Rosjanina, [w:] Konflikty międzygrupowe: Przejawy, źródła i metody rozwiązywania, K. Skarżyńska, U. Jakubowska, J. Wasilewski (red.), Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej „Academica”, Warszawa 2007, s. 231–232.

¹¹ T.F. Pettigrew: Generalized intergroup contact effects on prejudice, *Personality and Social Psychology Bulletin* 1997, nr 23(2), s. 173–185.

¹² H.C. Triandis: *Culture and social behavior*, McGraw-Hill College, Nowy Jork 1994.

¹³ E. Wysocka: Stereotyp społeczny, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, tom V(R–St), Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa, 2006, s. 1008–1009.

- kontakt naturalny i dobrowolny powoduje zdecydowanie większe transformacje stereotypowych przekonań.

Praktyczne obserwacje grup eksperymentalnych pozwoliły naukowcom sformułować warunki, w których kontakt rzeczywiście osłabia uprzedzenie (uogólnienie listy warunków zostało wykonane przez M. Cieleckiego)¹⁴:

- kontakt między grupami o równym statusie,
- wspólny cel,
- warunki współpracy, a nie rywalizacji,
- poparcie autorytetu zewnętrznego,
- kontakt osobisty rozumiany jako przeciwieństwo kontaktu przypadkowego, formalnego bądź powierzchownego,
- nawiązywanie przyjaźni między przedstawicielami obu grup w celu przełamania ograniczeń poznawczych.

Metody uzasadniania bezpośredniego podczas podróży turystycznych

Turystyka jako forma realizacji metody kontaktu podczas demistyfikacji społeczności opiera się na metodzie uzasadniania bezpośredniego. Uzasadnianie bezpośrednie polega na stwierdzeniu prawdziwości pewnych zdań za pomocą wykorzystania zmysłów człowieka, poprzez które osoba postrzega otaczający świat. Jako metody uzasadniania bezpośredniego wymieniamy tradycyjnie spostrzeganie, obserwację oraz nabycie doświadczenia.

Spostrzeżenie jest operacją polegającą na zarejestrowaniu postrzeżenia łączącego się z jednoczesnym wykorzystaniem zasobów wiedzy. Poprzez dokonywanie spostrzeżeń uzasadnić można w sposób bezpośredni tylko takie zdania, których prawdziwość da się stwierdzić poprzez proste wykorzystanie zmysłów. Należy jednak pamiętać, że uzasadnianie bezpośrednie za pomocą dokonywania spostrzeżeń nie jest pewnym sposobem uzasadniania twierdzeń, głównie ze względu na zawodność zmysłów człowieka¹⁵.

Spostrzeganie jako proces poznania świata może być zewnętrzne (zmysłowe) i wewnętrzne (introspekcyjne). Zewnętrzne spostrzeganie dotyczy świata zewnętrznego, poznawanego za pomocą narządów wzroku, słuchu, smaku itp., podczas wewnętrznego postrzegania osoba zwraca się do przebiegów zachodzących we własnej świadomości. W każdym przypadku odebrane wrażenia przez świadomość osoby zostają w określony sposób uporządkowane na podstawie dotychczasowej wiedzy osoby, a także za pomocą wyobraźni¹⁶.

Badania nad układem nerwowym pokazują, że choć człowiek zwykle uważa, że całym panuje nad swoimi działaniami i myślami – w rzeczywistości zachowaniem osoby i postrzeganiem otaczającego świata w dużym stopniu kieruje podświadomość. Wyniki badań rezonansu magnetycznego dowiodły, że informacja do mózgu dociera na po-

¹⁴ M. Cielecki: Nieskuteczność redukcji... op. cit., s. 231.

¹⁵ J. Petzel: Uzasadnianie twierdzeń, [w:] Logika dla prawników, A. Malinowski (red.), Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2002, s. 178.

¹⁶ Z. Ziemiński: Logika praktyczna, wyd. XXVI, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 145.

ziomie podświadomości, a dalej przetwarza się pod kątem wspomnień i doświadczeń związanych z podobnymi sytuacjami z wcześniejszego doświadczenia. Kiedy wydarza się coś nietypowego (co wymaga wyższego poziomu przetworzenia) zaczyna się budowanie świadomości danego doświadczenia z odwołaniem się do myśli¹⁷.

W procesie poznania człowiek nabiera doświadczenia za pośrednictwem zmysłów, przy czym każda osoba ma swoje „preferencje” zmysłów. Podczas przekazywania tego samego wydarzenia każdy człowiek będzie mówić o czym innym: jedna osoba powie o tym, co zobaczyła (wizualny system reprezentacji), druga o tym, co usłyszała (dźwiękowy system reprezentacji), trzecia wyrazi to, co odczuła (kinestetyczny system reprezentacji). Są też osoby, dla których znaczącą rolę mają wrażenia zapachowe (zapachowy system reprezentacji) i smakowe (smakowy system reprezentacji)¹⁸.

Zgodnie z wymienionymi systemami reprezentacji – w działalności demistyfikacyjnej najpierw należy dopasować się do odbiorcy, by następnie pokierować nim według celu demaskującego. Bardzo ważne jest zatem branie pod uwagę oddziaływania języka zmysłów, którym posługują się uczniowie czy studenci – dopasowanie się do niego będzie potężnym narzędziem sięgnięcia do podświadomości celem demistyfikacji.

Ziemiński zwraca uwagę, że w przypadku spostrzegania jako rodzaju uzasadniania twierdzeń należy być bardzo ostrożnym w szczególności, kiedy chodzi o postrzeganie zjawisk społecznych. Wyniki spostrzegania mogą zostać zdeformowane przez to, że:

- bodźce pochodzące od obserwowanych przedmiotów dochodzą do organów zmysłowych człowieka zdeformowane czy stłumione,
- bodźce te mogą być odebrane przez niesprawne receptory zmysłowe,
- odebrane, choćby poprawnie, wrażenia zmysłowe mogą zostać rozpoznane źle jako wrażenia pochodzące od przedmiotów innych niż to ma miejsce w rzeczywistości,
- prawidłowo rozpoznając przedmioty fizyczne, osoba może mylić się co do ich charakteru kulturowego.

W każdym wymienionym przypadku dokonując spostrzeżeń, człowiek świadomie czy nieświadomie opiera się na swojej dotychczasowej wiedzy, która może być błędna¹⁹.

Wśród procesów poznania świata rozróżniać należy spostrzeżenia i obserwację. Obserwacja jest uporządkowanym ciągiem spostrzeżeń²⁰, dochodzeniem na podstawie rozmyślnego spostrzegania do sądów, które mają być odpowiedzią na pewne, w danej chwili stawione sobie pytanie. Spostrzeżenia z góry zamierzone są zwykle pewniejsze, bo skupiając się na pewnym przedmiocie, spostrzegamy dokładniej niż wtedy, gdy uwaga jest rozproszona. Odmianą obserwacji jest eksperyment, czyli złożona czynność, która polega na wpływie na określone zjawisko przez zmianę warunków przebiegania czynności w sposób kontrolowany. Eksperyment przeprowadza się w celu zaobserwo-

¹⁷ R. Churches, R. Terry: NLP dla nauczycieli: Szkoła dla efektywnego nauczania, Onepress, Gliwice 2010, s. 220–221.

¹⁸ R. Churches, R. Terry: NLP dla nauczycieli..., op. cit., s. 52.

¹⁹ Z. Ziemiński: Logika praktyczna..., op. cit., s. 146.

²⁰ J. Petzel: Uzasadnianie twierdzeń..., op. cit., s. 179.

wania, czy i jakie zmiany wystąpią w tym zjawisku przy powodowanej zmianie warunków przebiegu²¹.

Doświadczenie jest odmianą postrzegania zmysłowego. Postrzeganie niepoddane żadnym rygorom woli jest przypadkowe, rozproszone, bezładne. Tylko postrzeganie ujęte w karby woli skierowanej na określony cel, zorganizowane rozumowo, tylko postrzeganie wybiórcze i planowe, skupione wokół stawianych zadań jest nazywane doświadczeniem. W samej rzeczy to nie doświadczenie, lecz sprawozdanie z niego może być podstawą do uznawania zdań za prawdziwe lub słuszne²². Funkcja i najważniejsze zadanie osoby demistyfikującej współromówcę tu akurat polega na tym, żeby pomóc w oddzielaniu faktów od „apriorycznych dorzutów” ze strony systemu poznawczego oponenta.

Podczas organizacji przedsięwzięć demistyfikacyjnych zawsze należy pamiętać o zasadzie 70/20/10, która polega na tym, że najszybciej człowiek uczy się w praktyce – to 70% uzyskanej wiedzy; w 20% – uczy się od innych (mentoring, coaching, networking), i tylko w 10% – ludzie odbierają informacje „statyczne”. Z tego punktu widzenia metoda kontaktu aktywnego ma wszelkie szanse na to, by być najskuteczniejszą w demistyfikacji w dobie wojen informacyjnych.

Stosowanie metody badawczej podczas podróży turystycznych

Jak zauważa A. Schopenhauer, „człowiek z natury swojej zawsze chce mieć rację”, a jedyną uprawnioną metodą myślenia, dochodzenia prawdy i słuszności, przetwarzania sądów, słownej prezentacji przekonań²³ jest niezawodny system praw i reguł logiki formalnej. Dlatego w przeciwdziałaniu mistyfikacji społecznej za efektywne uważamy stosowanie metody badawczej, która związana jest z poszukującym tokiem procesu kształcenia. Stosowanie metody badawczej służy w większym stopniu podnoszeniu poziomu samodzielności poznawczej, zainteresowań i aktywności, służy też kształtowaniu postawy badawczej, twórczości, przyczynia się do transferu umiejętności badawczych. Stosowanie tej metody jest czasochłonne ale przynosi dydaktyczne efekty bardzo korzystne w strefie informacji.

Na podstawie określonych przez S. Palkę cech uczenia się przez badanie²⁴ nazywamy cechy wyjazdów edukacyjnych i naukowych realizowanych w celu obalenia mitów i stereotypów społecznych:

- wysoki poziom samodzielności poznawczej (związanej zarówno z umiejętnościami docierania do źródeł informacji, ich przetwarzaniem, jak i umiejętnościami formułowania i rozwiązywania problemów);
- aktywność poznawcza uczniów analogiczna do aktywności uczonych;

²¹ Z. Ziemiński: Logika praktyczna..., op. cit., s. 147–148.

²² E. Nieznański: Logika: Podstawy – język – uzasadnianie, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2000, s. 114.

²³ E. Nieznański: Logika..., op. cit., s. 5.

²⁴ S. Palka: Metoda badawcza w procesie kształcenia, [w:] Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, tom III (M–O), Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2004, s. 155–156.

- metody badań identyczne z metodami stosowanymi przez badaczy profesjonalnych;
- aktywność poznawcza uczniów nie jest ograniczona tylko pasywnym odbieraniem informacji, ale skierowana jest w pierwszej kolejności na aktywne i samodzielne poszukiwanie informacji;
- wiązanie nauczania zbiorowego z grupowym i indywidualnym.

W metodologii badań wyodrębniane jest wiele metod, których stosowanie jest niezbędne w działalności demistyfikacyjnej. Planując wyjazd turystyczny mający na celu stworzenie warunków dla obalenia mitów i stereotypów konkretnej grupy turystycznej, należy planować program turystyczny w taki sposób, aby uruchomić procesy myślenia logicznego uczestników grupy – takie jak analiza, sprawdzanie, porównanie, wyjaśnianie, wnioskowanie oraz uogólnienie.

Analizując metody logiki formalnej, przyjmujemy ich definicje określone przez Lubiewskiego²⁵.

Pierwszą stosowaną pod czas demistyfikacyjnych wyjazdów turystycznych jest metoda sprawdzania, która przy wykorzystaniu zasady logiki formalnej zmierza do uzyskania odpowiedzi na pytanie, czy sformułowane zdanie „A” jest zdaniem „B”. Wynikiem takiego rozumowania jest uzyskanie jednej z dwóch odpowiedzi: tak lub nie. Ta metoda jest efektywna co do mitów i stereotypów najprostszych, których przyczyną pojawienia jest zwykła niewiedza – wyjaśnić prawdziwość czy fałszywość takich mistyfikacji można po prostu za pośrednictwem zmysłów (wzroku, słuchu, odczucia, węchu, smaku) – turystyka pozwala na elementarne sprawdzanie rzeczywistości.

W stosunku do demistyfikacji metoda analizy polega na intelektualnym, logicznym podziale na części składowe mitów i stereotypów w celu zbadania ich cech struktury, a także wspólnych relacji między nimi. Podczas wydarzeń turystycznych korzystne jest stosowanie np.: analizy przyczynowej, która zmierza do ustalenia rodzaju i cech relacji pomiędzy składowymi opracowywanymi mitów i stereotypów; analizy logicznej, która zmierza do wyjaśnienia logicznych stosunków zachodzących pomiędzy składowymi mistyfikacji społecznych; analizy krytycznej, która zmierza do krytycznej oceny źródeł pochodzenia i powstania mitów i stereotypów.

Stosowanie metody porównania podczas wyjazdów turystycznych mających na celu obalenie określonych mistyfikacji, polega na intelektualnym wykrywaniu podobieństw lub różnic w opracowywanych mitach i stereotypach poprzez odniesienie tych zjawisk czy charakterystyk do rzeczywistości w miejscu wyjazdu turystycznego i wyjaśnienie nieprawdziwości, opisanych w mitach i stereotypach.

Wyjaśnianie podczas wyjazdów turystycznych zmierza do wskazania związków między stwierdzonymi faktami rzeczywistości miejscowości docelowej uznanymi za prawdziwe, bez konieczności dowodzenia ich wartości logicznych.

Stosowanie metody wnioskowania zmierza do wyprowadzenia prawdziwości nowego twierdzenia z innych znanych. Na podstawie procesu myślowego przyjmującego

²⁵ P. Lubiewski: Podstawowe problemy metodologiczne, [w:] Praca dyplomowa z bezpieczeństwa: wprowadzenie do badań, A. Wawrzusiszyn (red.), Difin, Warszawa 2016, s. 31–57.

za podstawę rozumowania określone twierdzenie uznane za prawdziwe w wyniku spostrzegania, obserwacji i doświadczenia dowodzi się prawdziwości nowego twierdzenia, które obala mit lub zniekształca stereotyp.

Uogólnienie polega na formułowaniu ogólnych obalających twierdzeń dotyczących określonego zbioru mitów i stereotypów na podstawie obalenia twierdzeń o mistyfikacjach pojedynczych. Wyodrębniamy: 1) uogólnienie sprawozdawcze, które przy formułowaniu twierdzeń nie wykracza poza przeanalizowane mity i stereotypy; 2) uogólnienie indukcyjne – wykraczające poza zakres przebadanego materiału. Uogólnienie indukcyjne odnosi się też do przypadków przeszłych (mimo że przebadana została tylko ich część) lub uwzględnia także przewidywane przypadki przyszłe.

Podsumowanie

Demistyfikacja interpersonalna ze stosowaniem klasycznych metod logiki, metod badań naukowych oraz metod pedagogiki i psychologii jest niezbędna. Kompleksowa metoda demistyfikacji zasadniczo powinna być nacelowana na rozwijanie myślenia krytycznego. Efektywną formą dla zorganizowania działań skierowanych na obalenie mitów i zniekształcanie stereotypów jako forma realizacji metody kontaktu bezpośredniego jest turystyka. Główne role w tej działalności należą do turystyki kulturowej, edukacyjnej i naukowej.

Efektywnymi metodami uzasadniania bezpośredniego podczas podróży turystycznych są spostrzeganie, obserwacja i doświadczenie. Podczas których zachęcanie turystów do stosowania metod logiki formalnej jak analiza, sprawdzanie, porównanie, wyjaśnianie, wnioskowanie oraz uogólnienie – skutkuje to w efekcie obaleniem mitów i zniekształcaniem stereotypów dotyczących miejscowości docelowej podróży turystycznej.

Realizacja zadań demistyfikacyjnych podczas wyjazdów turystycznych ma następujące pozytywne efekty:

- zapoznanie się z kulturą i zwyczajami innych narodów,
- rozwój pozytywnego nastawienia do przedstawicieli innych narodów i kultur,
- satysfakcja psychologiczna z interakcji z przedstawicielami innych kultur,
- zmniejszenie negatywnego postrzegania i stereotypów na temat innych ludzi i kultur,
- szerzenie zrozumienia, szacunku i tolerancji dla kultury innych narodów.

W organizacji wyjazdów turystycznych jako naukowo uzasadnionego wydarzenia z demistyfikacji należy zawsze pamiętać, że ludzie najlepiej rozumieją i zapamiętują z jednej strony informacje, które potwierdzają istniejące mity i stereotypy, a z drugiej strony informacje zasadniczo sprzeczne. W czasach „wojen informacyjnych” nadal otwarta pozostaje kwestia doboru odpowiednich strategii, technologii planowania i organizacji wyjazdów turystycznych mających na celu obalenie mitów i zniekształcanie stereotypów uwzględniających rolę turystyki kulturowej, edukacyjnej i naukowej.

Literatura

Brewer M.B., Miller N.: Beyond the contact hypothesis: Theoretical perspectives on desegregation, [w:] Groups in contact: The psychology of desegregation, M.B. Brewer, N. Miller (red.), Academic Press, Orlando 1984.

- Churches R., Terry R.: : NLP dla nauczycieli: Szkoła dla efektywnego nauczania, Onepress, Gliwice 2010.
- Cielecki M.: Nieskuteczność redukcji uprzedzeń poprzez personalizację grupy obcej: przypadek Rosjanina, (w:) Konflikty międzygrupowe: Przejawy, źródła i metody rozwiązywania, K. Skarżyńska, U. Jakubowska, J. Wasilewski (red.), Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej „Academica”, Warszawa 2007.
- Jaskiernia J.: Rola mitów i stereotypów w procesie integracji europejskiej, [w:] Mity i stereotypy w polityce: Przeszłość i teraźniejszość, A. Kasińska-Metryka, Michał Gołoś (red.), Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010.
- Lubiewski P.: Podstawowe problemy metodologiczne, (w:) Praca dyplomowa z bezpieczeństwa: wprowadzenie do badań, A. Wawrzuszyń (red.), Difin, Warszawa 2016.
- Nieżnański E.: Logika: Podstawy – język – uzasadnianie, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2000.
- Palka S.: Metoda badawcza w procesie kształcenia, [w:] Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, tom III (M–O), Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2004.
- Pettigrew T.F.: Generalized intergroup contact effects on prejudice, *Personality and Social Psychology Bulletin* 1997, nr 23(2), s. 173–185.
- Petzel J.: Uzasadnianie twierdzeń, [w:] Logika dla prawników, A. Malinowski (red.), Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2002.
- Rosenau J.N.: The Study of Global Interdependence, Frances Pinter, Londyn 1980.
- Sokolova S.: Turystyka edukacyjna jako forma kontaktu z językiem i kulturą, (w:) Problemy rozwoju regionalnego i lokalnego w Polsce K. Krzyżanowska, M. Roman (red.), Wydawnictwo Urzędu Miejskiego w Pułtusku, Pułtusk 2015.
- Sokolova S.: Turystyka naukowa jako specyficzna forma rynku spotkań biznesowych czy nowy rodzaj turystyki?, *Turystyka i Rozwój Regionalny* 2016, nr 6, 2016, s. 91–98.
- Tajfel H.: : Interindividual behaviour and intergroup behavior, [w:] Differentiation between social groups, H. Tajfel (red.), Academic Press, Londyn 1978.
- Triandis H.C.: Culture and social behavior, McGraw-Hill College, New York 1994.
- Wysocka E.: Stereotyp społeczny, [w:] Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, tom V(R–St), Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa, 2006.
- Ziemiński Z.: Logika praktyczna, wyd. XXVI, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Кулік В.В.: Теоретичні основи культурного туризму, Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата, культурології: 26.00.01: теорія та історія культури, *Symferopol* 2009.
- Методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу під час проведення навчальних екскурсій та навчальної практики учнів загальноосвітніх навчальних закладів, Лист МОН nr 1/9-61 від 06.02.2008 року, Кіjów.
- Слободенюк Е.В.: Туризм як чинник гуманізації відносин між народами. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата, філософських наук: 09.00.03: соціальна філософія та філософія історії, Кіjów 2003.

Tourism as a method of direct demystification

Summary. The article presents analyses of tourism conception from the point of view of its demystification function. Although tourism has existed for a long time society's reality which suffers from aggressive information wars requires new focus on tourism as a possibility to apply skills of critical thinking. Perception, observation and experience are effective ways of

direct justification during tourist trips. While performing these techniques tourists should be encouraged to apply formal logical methods such as analyses, testing, comparison, explanation, conclusion and generalization which leads to refutation of myths and stereotypes related to the tourist destination.

Key words: tourism, demystification, method of justification, scientific method.